

DE WINTER VOORBIJ

Isabel Allende

De winter voorbij

Vertaald uit het Spaans
door Rikkie Degenaar

voor Roger Cukras, om de onverwachte liefde

Oorspronkelijke titel *Más allá del invierno*.

Penguin Random House Grupo Editorial, Barcelona

© 2017 Isabel Allende

© 2018 Nederlandse vertaling Rikkie Degenaar /

Uitgeverij Wereldbibliotheek

Alle rechten voorbehouden

Omslagontwerp Bart Rouwhorst / Studio Ron van Roon

Illustratie omslag © PeskyMonkey / iStock

Foto auteur © Lori Barra

NUR 302

ISBN 978 90 284 2721 1

www.wereldbibliotheek.nl

*Au milieu de l'hiver, j'apprenais enfin
qu'il y avait en moi un été invincible*

Midden in de winter begreep ik eindelijk
dat er in mij een onoverwinnelijke zomer huisde

Albert Camus,
Retour á Tipasa (1952)

Lucía

Brooklyn

Eind december 2015 liet de winter nog op zich wachten. Het werd Kerstmis, met dat ergerlijke klokkengebeier, en de mensen liepen nog steeds met korte mouwen en op sandalen, sommige blij met die dwaling van de jaargetijden, andere bezorgd om de opwarming van de aarde, terwijl achter de ramen met zilverkleurige rijp bestrooide kunstbomen verschenen, wat verwarring schiep onder de eekhoorns en de vogels. Drie weken na Nieuwjaar, toen al niemand meer stilstond bij het achterlopen van de kalender, werd de natuur ineens wakker, schudde de herfstige slaperigheid van zich af en liet de zwaarste sneeuwstorm sinds mensenheugenis neerkomen.

In een souterrain in Prospect Heights, een hol van baksteen en cement, met een berg sneeuw voor de voordeur, vervloekte Lucía Maraz de kou. Ze bezat het stoïcijnse karakter van de mensen van haar land: ze was gewend aan aardbevingen, overstromingen, incidentele tsunami's en politieke omwentelingen, en als er zich binnen een redelijke termijn geen enkele ramp voordeed, maakte ze zich zorgen. Toch had niets haar voorbereid op deze Siberische winter die Brooklyn bij vergissing bereikte. Chileense stormen beperkten zich tot het Andesgebergte en tot Vuurland, in het diepe zuiden, waar het vasteland uiteenvalt in door de steekende zuidenwind gewonde eilanden, de vrieskou de botten breekt en het leven hard is. Lucía was afkomstig uit Santi-

ago, ten onrechte befaamd om zijn milde klimaat, met vochtige, koude winters en droge, gloeiend hete zomers. De stad zit gepropt tussen paarse bergen, die in de vroege ochtend soms besneeuwd zijn; dan wordt het helderste licht van de wereld weerspiegeld in de verblindende witheid van die toppen. Heel af en toe daalt er een armzalig, bleek poeder op de stad neer, als as, niet eens in staat het stadslandschap wit te kleuren voordat het smelt en verandert in smerige modder. Sneeuw is vanuit de verte altijd smetteloos.

In haar armzalige, slecht verwarmde hok in Brooklyn, een meter onder straatniveau, betekende de sneeuw een nachtmerrie. Het berijpte glas in de kleine ramen liet nauwelijks licht door, en binnen heerste een schemerdonker waar de kale peertjes die aan het plafond hingen nauwelijks iets aan veranderden. In de woning was slechts het hoogstnoodzakelijke aanwezig, een allegaartje van krakkemikkige tweede- of derdehands meubels en wat potten en pannen. De huisbaas, Richard Bowmaster, gaf niets om inrichting of comfort.

De storm kondigde zich op vrijdag aan met dichte sneeuwval en woeste windstoten die de zo goed als verlaten straten striemend leegbliezen. De bomen bogen diep en het noodweer doodde de vogels die, in de war gebracht door de ongebruikelijk zachte maanden daarvoor, vergeten waren te migreren of een schuilplaats te zoeken. Toen begonnen werd met het herstellen van de schade, voerden de vuilniswagens zakken vol bevroren mussen af. De geheimzinnige papegaaijtes van het kerkhof van Brooklyn daarentegen overleefden de storm, zoals drie dagen later kon worden vastgesteld toen ze weer ongedeerd tussen de graven scharrelden. Vanaf donderdag hadden tv-verslaggevers, met het obligate begrafenisgezicht en de bewogen toon van de nieuwsberichten over terrorisme in ver weg gelegen landen, de storm voor de volgende dag voorspeld en rampen voor het weekeinde. In New York werd de noodtoestand afgekondigd en de decaan van de faculteit waar Lucía werkte, gaf gehoor aan de waarschu-

wing door alle colleges af te gelasten. Het zou voor haar hoe dan ook een heel waagstuk zijn geweest om Manhattan te bereiken.

Ze maakte gebruik van de onverwachte vrijheid van die dag om een *cazuela levantamuertos* te bereiden, die dikke Chileense soep waar je de doden nog mee zou kunnen opwekken, die in geval van tegenspoed de ziel oplapt en bij ziekten het lichaam. Lucía was ruim vier maanden in de Verenigde Staten en at meestal in het universiteitsrestaurant. Ze had weinig puf om zelf te koken, op die paar keer na dat ze het deed uit heimwee of om vrienden te onthalen. Voor die authentieke cazuela maakte ze een stevige, goed gekruide bouillon, bakte uien, braadde vlees, kookte de groente, de aardappelen en de pompoen apart en voegde op het laatste moment rijst toe. Ze gebruikte alle pannen, en de primitieve keuken van het souterrain zag eruit alsof er een bom was ontploft, maar het resultaat loonde de moeite en deed het gevoel van eenzaamheid vervagen, dat haar was overvallen toen de storm kwam opzetten. Die eenzaamheid, die voorheen altijd kwam zonder zich aan te kondigen, als een arglistige bezoeker, was verschoven naar het verste hoekje van haar bewustzijn.

Die avond, met buiten de loeiende wind die sneeuwwolken meevoerde en ongenood door de kieren naar binnen glipte, werd ze bevangen door de diepgewortelde angst van haar jeugd. Ze wist dat ze veilig was in haar grot, haar angst voor de elementen was absurd en er bestond geen reden om Richard lastig te vallen, behalve dan dat hij de enige was tot wie ze zich onder deze omstandigheden kon wenden omdat hij op de verdieping boven haar woonde. Om negen uur 's avonds gaf ze toe aan haar behoefte een menselijke stem te horen en belde ze hem.

‘Wat ben je aan het doen?’ vroeg ze. Ze probeerde niet te laten merken hoe nerveus ze was.

‘Ik ben piano aan het spelen. Heb je last van het geluid?’

‘Je piano hoor ik niet, het enige wat je hierbeneden hoort is een geraas alsof de wereld vergaat. Is dat normaal hier, in Brooklyn?’

‘Zo nu en dan is het ’s winters slecht weer, Lucía.’

‘Ik ben bang.’

‘Waarvoor?’

‘Gewoon bang, niet voor iets speciaals. Ik veronderstel dat het een stom idee is je te vragen me even gezelschap te houden. Ik heb een cazuela gemaakt, dat is een Chileense soep.’

‘Vegetarisch?’

‘Nee. Nou goed, het doet er niet toe, Richard. Welterusten.’

‘Welterusten.’

Ze nam een slok pisco en stopte haar hoofd onder haar hoofdkussen. Ze sliep slecht, ze werd om het half uur wakker met dezelfde, gefragmenteerde droom, dat ze schipbreuk had geleden in een dikke substantie zo zuur als yoghurt.

Op zaterdag had de storm zijn onstuimige weg vervolgd in de richting van de Atlantische Oceaan, maar het weer in Brooklyn bleef slecht, met kou en sneeuw, en Lucía was niet van plan om naar buiten te gaan omdat veel straten nog steeds versperd waren, hoewel er bij het krieken van de dag al was begonnen met sneeuwruimen. Ze zou heel wat uren ter beschikking hebben om te lezen en haar colleges van de komende week voor te bereiden. Ze zag op het nieuws hoe de storm vernieling bleef zaaien op zijn pad. Ze verheugde zich op het vooruitzicht van rust, een goede roman en nietsdoen. Vroeg of laat zou ze wel iemand zover krijgen de sneeuw voor haar deur weg te ruimen. Dat kon geen probleem zijn, kinderen uit de buurt hadden zich al aangeboden om een paar dollar te verdienen. Ze was tevreden met haar lot. Ze realiseerde zich dat ze zich prettig voelde in dat ongestuvige hol in Prospect Heights dat ondanks alles nog zo slecht niet was.

Die middag, toen ze de opsluiting een beetje zat werd, deelde ze wat soep met Marcelo, haar chihuahua, waarna ze samen onder een enorme berg dekens kropen op een lattenbodem met een bultig matras, om naar een aantal afleveringen van een serie over moorden te kijken. Het was zo ijskoud in het appartement dat Lucía een wollen muts moest opzetten en handschoenen aantrekken.

De eerste weken, toen ze nog zo haar twijfels had over haar besluit om uit Chili te vertrekken, waar je tenminste in het Spaans kon lachen, troostte ze zich met de wetenschap dat alles verandert. Alle narigheid van de ene dag zou een volgende dag oude koek zijn. En inderdaad, die twijfels hadden niet lang standgehouden: ze vond haar werk leuk, ze had Marcelo, ze had vrienden gemaakt op de universiteit en in de buurt, de mensen waren overal even aardig en je hoefde maar drie keer naar hetzelfde café te gaan om te worden ontvangen als lid van de familie. Het Chileense idee over de kilheid van de yankees was een sprookje. De enige die je misschien kil zou kunnen noemen was Richard Bowmaster, haar huisbaas. Maar goed, die kon de boom in!

Net als honderden anderen in de wijk had Richard een schijntje betaald voor dat enorme huis, gebouwd in de voor Brooklyn typische bruine baksteen, dat hij had gekocht van zijn beste vriend, een Argentijn die onverwacht een fortuin had geërfd en naar zijn land was gegaan om dat te beheren. Een paar jaar later was hetzelfde huis, alleen wat meer vervallen, meer dan drie miljoen dollar waard. Hij had het gekocht vlak voordat de yuppen uit Manhattan massaal toestroomden om de schilderachtige woningen te kopen en op te knappen, wat de prijzen opjoeg tot schandalige hoogte. Voor die tijd was de buurt het domein geweest van bendes, drugs en misdaad, en geen mens die zich daar 's nachts buiten waagde, maar in de periode dat Richard zijn huis kocht, was het een van de meest gewilde plekken van het land, ondanks de vuilnisbakken, de iele boompjes en het oudroest

in de tuinen. Lucía had Richard schertsend aangeraden om dat voorwereldlijke huis met zijn gammele trappen en krak-kemikkige deuren te verkopen en naar een Caribisch eiland te vertrekken om daar als een vorst oud te worden, maar Richard was een man met een zwaarmoedig karakter wiens aangeboren pessimisme gevoed werd door de ontberingen en ongemakken van een huis met vijf grote lege vertrekken, drie niet-gebruikte badkamers, een afgesloten zolderverdieping en een eerste verdieping met dermate hoge plafonds dat je een uitschuifbare ladder nodig had om de peertjes in de lampen te vervangen.

Richard Bowmaster was Lucía's baas op de New York University, waar ze een contract van zes maanden als teacher in residence had. Na afloop van het semester was haar leven nog volledig oningevuld; ze zou ander werk nodig hebben en een andere plek om te wonen terwijl ze zich beraadde over haar toekomst op de lange termijn. Vroeg of laat zou ze naar Chili terugkeren om daar haar laatste dagen te slijten, maar zover was het nog lang niet, en sinds haar dochter Daniela naar Miami was verhuisd om daar maritieme biologie te studeren, wellicht verliefd was en plannen koesterde om daar te blijven, was er niets wat haar naar haar land terugriep. Ze was van plan de gezonde jaren die haar nog restten voordat ze ten prooi zou vallen aan het verval, ten volle te benutten. Ze wilde in het buitenland wonen, waar de dagelijkse uitdagingen haar geest in beslag namen en een betrekkelijke rust veroorzaakten in haar hart, want in Chili werd ze verpletterd onder het gewicht van het bekende, van de sleur en de beperkingen. Daar voelde ze zich veroordeeld tot de rol van oude, alleenstaande vrouw, belaagd door akeelige, zinloze herinneringen, terwijl haar elders mogelijk verrassingen en kansen te wachten stonden.

Ze had de baan op het Center for Latin American and Caribbean Studies geaccepteerd om een tijdje weg te zijn en dich-

ter bij Daniela te wonen. Ook, moest ze zichzelf toegeven, omdat Richard haar intrigeerde. Ze had net een teleurstellende liefde achter de rug en dacht dat Richard haar daar misschien van zou kunnen genezen, dat hij een manier kon zijn om Julián voorgoed te vergeten, haar laatste minnaar, de enige die een zekere leegte in haar had achtergelaten sinds haar scheiding in 2010. In de jaren na haar scheiding had Lucía gemerkt dat minnaars voor een vrouw van haar leeftijd een schaars goed waren. Ze had wat scharrels gehad die de moeite van het vermelden niet eens waard waren tot Richard op het toneel verscheen. Ze had hem al meer dan tien jaar daarvoor leren kennen, toen ze nog getrouwd was, en had hem vanaf het eerste moment aantrekkelijk gevonden, al zou ze niet kunnen uitleggen waarom. Zijn karakter was tegengesteld aan het hare en afgezien van academische kwesties, hadden ze weinig gemeen. Ze waren elkaar van tijd tot tijd tegengekomen op congressen, hadden urenlang met elkaar over hun beider werk gesproken en onderhielden regelmatig schriftelijk contact, zonder dat hij ook maar enigszins blijk had gegeven van amoreuze belangstelling. Lucía had er weleens op gezinspeeld, iets wat ze maar heel zelden deed, omdat ze het lef niet had om te flirten, zo'n vrouw was ze niet. Voordat ze naar New York kwam, hadden Richards peinzende houding en zijn verlegenheid haar heel aantrekkelijk geleken. Ze stelde zich voor dat een dergelijke man diepzinnig en betrouwbaar moest zijn, een edele geest, de hoofdprijs voor degene die het zou lukken de hindernissen te slechten die hij opwierp op de weg naar elke vorm van intimiteit.

Op haar tweeënzestigste koesterde Lucía nog steeds meisjesachtige fantasieën, ze kon niet anders. Haar hals was gerimpeld, haar huid droog en haar armen flabberden, ze had last van haar knieën en had erin berust haar taille langzaam te zien verdwijnen omdat ze de discipline niet kon opbrengen het verval in een sportschool te bestrijden. Haar borsten

bleven jong, maar die waren dan ook niet van haarzelf. Ze keek liever niet naar zichzelf als ze naakt was, want aangekleed voelde ze zich veel prettiger, ze wist welke kleuren en welk soort kleren haar goed stonden en hield daar consequent aan vast, ze was in staat in twintig minuten een complete outfit aan te schaffen, zonder zich te laten afleiden, zelfs niet door nieuwsgierigheid. Net als foto's was de spiegel een onbarmhartige vijand, want hij confronteerde haar onbewogen, zonder verzachtende omstandigheden, met haar tekortkomingen. Zelf vond ze dat de manier waarop ze bewoog haar beste punt was, als ze dat al had. Ze was soepel en bezat een zekere *élégance*, onverdiend, omdat ze daar absoluut niets voor had gedaan, want ze was snoeplustig en lui als een odalisk, en als er rechtvaardigheid bestond in de wereld zou ze obeer zijn. Van haar voorouders, arme Kroatische boeren, geharde mensen die waarschijnlijk honger hadden geleden, had ze een gunstig *metabolisme* geërfd. Op de foto in haar paspoort, ernstig, en face, was ze net een Russische gevangenebewaarster, zoals haar dochter Daniela altijd grapte, maar niemand zag haar zo: ze had een expressief gezicht en wist hoe ze zich moest opmaken.

Kortom, ze was tevreden met haar uiterlijk en kon berusten in de onontkoombare verwoesting van de jaren. Haar lichaam werd ouder, maar binnenin bleef het meisje dat ze ooit was onveranderd aanwezig. Toch kon ze zich onmogelijk een voorstelling maken van de oude vrouw die ze ooit zou zijn. Haar wens om zo veel mogelijk uit het leven te halen werd groter naarmate haar toekomst kleiner werd, en een deel van dat enthousiasme werd veroorzaakt door het vage verlangen, dat bij gebrek aan gelegenheid botste met de realiteit, een geliefde te vinden. Ze miste seks, romantiek en liefde. Het eerste lukte zo nu en dan nog wel, het tweede was een kwestie van geluk hebben en het derde was een geschenk uit de hemel dat haar vast en zeker niet ten deel zou vallen, zoals ze meer dan eens tegen haar dochter had gezegd.

Lucía vond het jammer dat ze het had uitgemaakt met Julián, maar echt spijt kreeg ze er nooit van. Ze verlangde naar vastigheid, terwijl hij ondanks zijn zeventig jaar nog steeds als een echte rokkenjager van de ene verhouding naar de andere hopte. Ondanks de raadgevingen van haar dochter, die de voordelen van de vrije liefde predikte, was intimiteit met iemand die het met andere vrouwen hield voor haar niet mogelijk. ‘Maar wat wil je nou eigenlijk, mama? Trouwen?’ had Daniela spottend gezegd toen ze hoorde dat ze met Julián had gebroken. Nee, dat niet, maar wat ze wel wilde was vrijen met liefde, om het genot van het lichaam en de rust van de geest. Ze wilde vrijen met iemand die voelde als zij. Ze wilde geaccepteerd worden zonder iets te verbergen of voor te wenden, de ander door en door kennen en hem op dezelfde manier accepteren. Ze wilde iemand met wie ze de zondagochtend in bed kon doorbrengen, de kranten lezend, iemand wiens hand ze kon vasthouden in de bioscoop, met wie ze kon lachen om flauwekul, met wie ze ideeën kon uitwisselen. Ze had het wel gehad met vluchtige avontuurtjes.

Ze was gewend geraakt aan haar eigen ruimte, aan haar stilte en haar eenzaamheid en was tot de conclusie gekomen dat ze te veel zou moeten inleveren als ze haar bed, haar badkamer en haar kleerkast met iemand zou delen, en dat er niet één man bestond die aan al haar behoeften kon voldoen. Toen ze jong was dacht ze nog dat ze zonder liefdesrelatie niet compleet was, dat er dan iets fundamenteels ontbrak. In haar volwassen leven was ze dankbaar voor de hoorn des overvloeds van haar bestaan. Toch overwoog ze uit louter nieuwsgierigheid vagelijk zich in te schrijven bij een online datingservice. Ze had dat idee meteen weer verworpen omdat Daniela haar vanuit Miami zou betrappen en ze verder echt niet zou weten hoe ze zichzelf moest beschrijven om zonder te liegen toch enigszins aantrekkelijk te lijken. Ze veronderstelde dat dit voor ieder ander hetzelfde was, iedereen liegt.

Mannen van haar leeftijd wilden twintig of dertig jaar jongere vrouwen. Dat was begrijpelijk, zij zou ook geen zin hebben het aan te leggen met een sukkelend oud mannetje, zij had ook liever een jonger ding. Volgens Daniela was het doodzonde dat ze hetero was, omdat er fantastische alleenstaande vrouwen te over waren, met een rijk geestesleven, zowel fysiek als emotioneel goed in vorm en veel interessanter dan de meeste weduwnaars en gescheiden mannen van zestig of zeventig die los rondliepen. Lucía gaf haar beperkingen op dat gebied toe, maar het leek haar te laat om nog te veranderen. Na haar scheiding had ze verschillende keren gevreeën met mannen uit haar vriendenkring, na een paar borrels in een discotheek, of met een onbekende als ze op reis was of na een feest, niets om over naar huis te schrijven, maar het had haar geholpen om over haar schroom heen te komen zich uit te kleden als een man toekeek. De littekens op haar borst waren zichtbaar en haar maagdelijke borsten, als van een Namibische bruid, leken niet te horen bij de rest van haar lichaam; ze dreven de spot met de rest van haar anatomie.

De bevestiging om Richard te willen verleiden, zo opwindend toen ze zijn aanbod kreeg om op de universiteit te komen werken, verdween nog dezelfde week dat ze haar souterrain betrok. Het vele, onvermijdelijke samenzijn op het werk, op straat, in de metro en bij de voordeur, had juist afstand geschapen in plaats van hen dichterbij elkaar te brengen. De voorheen zo warme kameraadschap van de internationale bijeenkomsten en de elektronische communicatie was bevroren toen hun relatie op de proef werd gesteld door elkaars nabijheid. Nee, een romance met Richard Bowmaster zat er definitief niet in, wat jammer was, want hij was het soort rustige, betrouwbare man met wie het niet erg zou zijn zich te vervelen. Lucía was maar een jaar en acht maanden ouder dan hij, een verwaarloosbaar verschil, zoals zij zelf zei als de gelegenheid zich voordeed, maar

stiekem gaf ze toe dat dit bij vergelijking een nadeel was. Ze voelde zich lomp en werd steeds kleiner door het inzakken van haar wervelkolom en omdat ze geen al te hoge hakken meer kon dragen zonder voorover te vallen. Iedereen in haar omgeving groeide en groeide maar. Haar studenten leken steeds langer, spichtiger en onverschilliger, als giraffen. Ze vond het maar niks dat ze zo van beneden de rest van de mensheid recht in de neus keek. Richard daarentegen zag er goed uit voor zijn jaren, met de charmante slungeligheid van de professor die opgaat in zijn wetenschappelijke besloomingen.

Zoals Lucía hem aan Daniela beschreef, was Richard Bowmaster een man van gemiddelde lengte, met een flinke bos haar, een gezond gebit en ogen ergens tussen grijs en groen, afhankelijk van hoe het licht in zijn brillenglazen weerkaatste en zijn maagzweer zich gedroeg. Hij lachte zelden zonder duidelijke aanleiding, maar de permanente kuiltjes in zijn wangen en zijn warrige haar verleenden hem een jeugdig uiterlijk, hoewel hij altijd met zijn blik op de grond gericht liep, beladen met boeken en gebogen onder het gewicht van zijn zorgen. Lucía kon zich niet voorstellen waar die uit bestonden, want hij leek gezond, hij zat aan de top van zijn academische carrière en als hij met pensioen ging, zou hij genoeg geld hebben voor een comfortabele oude dag. De enige financiële last die hij had was zijn vader, Joseph Bowmaster, die op een kwartier rijden in een bejaardenhuis woonde. Richard belde hem dagelijks en zocht hem een paar keer per week op. De man was zesennegentig en zat in een rolstoel, maar hij was vuriger van hart en helderder van geest dan wie ook en bestond het brieven naar Barack Obama te schrijven om hem van advies te dienen.

Lucía vermoedde dat er achter Richards introverte uiterlijk een potentieel aan vriendelijkheid schuilging en een heimelijk verlangen om zonder koude drukte goed te doen, want als vrijwilliger verzorgde hij de papegaaitsjes op het

kerkhof en deelde hij in alle bescheidenheid eten rond in een gaarkeuken. Richard had die karaktertrek vast en zeker te danken aan het koppige voorbeeld van zijn vader Joseph, die niet van zins was het zijn zoon toe te staan door het leven te gaan zonder de een of andere gerechtvaardigde zaak te omarmen. In het begin had Lucía Richard nauwlettend bestudeerd, op zoek naar aanknopingspunten voor een vriendschap, maar omdat ze geen zin had in de gaarkeuken en zich niet interesseerde voor wat voor papegaai dan ook, deelden ze alleen hun werk, en ze kwam er maar niet achter hoe ze zich in het leven van die man naar binnen kon wurmen. Ze voelde zich niet persoonlijk geraakt door Richards onverschilligheid, omdat hij net zo weinig aandacht besteedde aan de attenties van de rest van zijn vrouwelijke collega's of aan die van de hordes meisjes op de universiteit. Zijn kluisenaarsbestaan was een vraagteken, welke geheimen zou hij verbergen, hoe had hij zestig jaar kunnen leven zonder grote uitdagingen, als een gordeldier beschermd door zijn pantser?

Zij was daarentegen trots op de dramatiek van haar verleden en hoopte op een interessant bestaan in de toekomst. Ze koesterde een principieel wantrouwen jegens het geluk, dat ze een beetje kitscherig vond, en had genoeg aan een min of meer tevreden bestaan. Richard had lang in Brazilië gewoond en was getrouwd geweest met een wulpse jonge vrouw, te oordelen naar een foto die Lucía van haar had gezien, maar hij had blijkbaar niets overgenomen van de uitbundigheid van dat land of van die vrouw. Ondanks zijn eigenaardigheden vond ze Richard nog steeds leuk. In de beschrijving die ze haar dochter stuurde, zei Lucía dat hij 'licht bloed' had, zoals ze in Chili zeggen van iemand die zonder duidelijke oorzaak en zonder daar zijn best voor te doen door iedereen aardig wordt gevonden. 'Het is een rare, Daniela, moet je nagaan, hij woont alleen, met vier katten. Hij weet het nog niet, maar als ik vertrek, laat ik Marcelo

onder zijn hoede achter,' had ze eraan toegevoegd. Ze had er goed over nagedacht. Het zou een hartverscheurende oplossing zijn, maar ze kon onmogelijk een bejaarde chihuahua met zich meeslepen over de wereld.

Richard

Brooklyn

Als hij 's avonds thuiskwam, op de fiets als het weer het toeliet en anders met de metro, hield Richard zich eerst bezig met zijn vier katten, weinig aanhankelijke beesten die hij uit het asiel had geadopteerd om de muizen te bestrijden. Die stap was een rationele maatregel geweest, er kwam geen zweempje gevoel bij kijken, maar de katten werden uiteindelijk zijn onontkoombare gezelschap. Toen hij ze kreeg waren ze gesteriliseerd, ingeënt, gechipt om ze te kunnen opsporen als ze zoekraakten en hadden ze een naam, maar om het wat makkelijker te maken doopte hij ze om met de Portugese cijfers Um, Dois, Três en Quatro. Richard gaf ze eten, verschoonde de kattenbak en luisterde vervolgens naar het nieuws terwijl hij zijn avondeten klaarmaakte op de grote, multifunctionele keukentafel. Na het eten speelde hij dan een tijdje piano, soms voor zijn plezier en andere keren uit discipline.

In theorie had alles in zijn huis een vaste plek en wás alles ook op zijn plek, maar in de praktijk vermenigvuldigden paperassen, tijdschriften en boeken zich als spitsmuizen in een nachtmerrie. 's Morgens waren er altijd meer dan de avond daarvoor en soms doken er publicaties of losse blaadjes op die hij nooit eerder had gezien en waarvan hij geen idee had hoe die in zijn huis waren terechtgekomen. Na het eten las hij, bereidde zijn colleges voor, corrigeerde toetsen en schreef politieke essays. Het succes van zijn academische car-